Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Asiantuntijalausunto Hallituksen vuosikertomukseen koskien harmaata taloutta

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien Hallituksen vuosikertomusta vuodelta 2022 ja siihen sisältyviä eduskunnan kannanottoja aiheesta harmaa talous.

2 Tausta

Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaan ne keskeiset hankkeet, joilla on harmaan talouden torjunnan kannalta merkittävää vaikutusta, ja varmistaa hankkeiden toteutukseen ja toimeenpanoon riittävät voimavarat. Lisäksi eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt viranomaisten välisen tiedonvaihdon kehittämiseksi harmaan talouden torjunnassa.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt asiantuntijaa ottamaan kantaa erityisesti seuraaviin asioihin:

• Millaiset toimintaedellytykset harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa on tällä hetkellä ja mitkä ovat tulevaisuuden näkymät?

• Onko viranomaisten välisessä tiedonvaihdossa ongelmia, jotka vaikeuttavat poliisin työtä osana harmaan talouden torjuntaketjua?

Tarkastuskertomuksessa on erikseen huomioitu muun muassa Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön julkaisemaa selvityskokonaisuutta, joka käsitteli pimeää työtä Suomessa ja erityisesti sen laajuutta ja vaikutusta verojen kertymiseen. Selvityksissä arvioitiin osakeyhtiöiden palkansaajille ja osakkaille maksamien pimeiden palkkojen määrää sekä elinkeinonharjoittajien tekemän pimeän työn arvoa usealla eri menetelmällä.

POLIISIHALLITUS
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 ESPOO
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

Tarkastuskertomuksen mukaan harmaan talouden toimintaedellytyksiä on ehkäisty ennalta valvonnalla, yleiseen mielipiteeseen vaikuttavalla tiedottamisella ja kehittämällä verojen ilmoittamisen ja maksamisen menettelyjä. Harmaan talouden torjunnassa keskitytään vakavien veropetosten selvittämiseen ja torjuntaan. Vaikutukset ovat laadultaan sen kaltaisia, että ne voivat ulottua julkiseen talouteen ja verovajeen kertymiseen.

3 Lausunto

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaohjelma olisi edelleen tarpeellinen. Kokonaisvaltaiseen strategiseen näkökulmaan, jossa korostuvat erityisesti konkreettiset keinot torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta, tulisi jatkossa kiinnittää riittävästi huomiota. Operatiivisen sekä strategisen ja poikkihallinnollisen torjuntatyön johdonmukainen ja ennustettava eteneminen olisi tärkeää erityisesti pitkällä aikavälillä. Mahdolliseen tulevaan torjuntaohjelmaan tulisi ottaa ne keskeiset hankkeet, joilla on harmaan talouden torjunnan kannalta merkittävää ja olennaista vaikutusta. Samalla olisi tärkeää varmistaa hankkeiden toteutuksen ja toimeenpanon riittävät resurssit. Yhtä lailla on tärkeää kytkeä mahdolliseen torjuntaohjelmaan tai muuhun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan lainvalmistelutoimet sekä lainsäädännön kehittäminen.

Käytännön operatiivisessa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa on tärkeä tunnistaa kansallinen ja kansainvälinen ulottuvuus. Rikollisuuden painopisteet myös edellä mainittujen talousrikoslajien osalta ovat siirtyneet digitalisaation ja globalisaation myötä entistä kansainvälisemmäksi ja verkkoympäristöön. Tällä on vaikutusta muun muassa poliisin kansainväliseen oikeusapuyhteistyöhön, esitutkintojen kestoon ja rikosten selvittämisen vaikeuteen sekä yleisesti tiedonsaantiin. Eräs keskeinen tarkastelun näkökulma on talousrikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden yhteys. Mainitun yhteyden yksityiskohtaisempi selvittäminen ja asiaan liittyvät torjuntatoimet sekä talousrikostorjunnan kytkeminen osaksi järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa on yksi Poliisihallituksen rikostorjunnan kehittämiskohteista.

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt aiemmin viranomaisten voimavaroja harmaan talouden torjunnassa ja tuonut huolensa esille muun muassa poliisin voimavarojen ja harmaan talouden sekä talousrikollisuuden torjunnan näkökulmasta. Tilanne poliisin talousrikostutkinnassa on tätä kirjoitettaessa se, että ilmoitettujen sekä avoimien talousrikosasioiden määrä on edelleen jatkanut kasvuaan edellisistä vuosista huolimatta Poliisihallituksen kehittämistoimista. Mainitut toimet koskettavat koko rikostorjunnan kenttää sekä erikseen talousrikostorjuntaa. Avoimien juttujen määrä ja osin talousrikosjuttumassan vanhentuminen (tällä ei viitata syyteoikeuden vanhentumiseen) vaikuttaa muun muassa reaaliaikaiseen valvontaan, rikosten paljastamiseen sekä rikosten selvittämiseen ja esitutkinnan läpivirtaukseen kokonaisuutena. Talousrikosyksiköiden voimavarat suhteessa työmäärään vaikuttavat olennaisesti asiaan ja tilanteeseen liittyvät haasteet ovat nähtävillä erityisesti pääkaupunkiseudulla. Tältä osin viittaan Helsingin poliisilaitoksen

antamaan asiantuntijalausuntoon, jossa on käsitelty laajemmin edellä mainittuja seikkoja sekä vaikutustekijöitä. Mainitut vaikutukset heijastelevat myös rikoshyödyn jäljittämiseen ja poisottamiseen, joka on yksi vaikuttavuuden mittari. Poliisihallitus jatkaa edelleen rikostorjunnan ja talousrikollisuuden kehittämistä tavoitteena pienentää edellä mainittuja haasteita. Vaikuttaa ilmeiseltä, että mainitut haasteet ovat tässä kohdin laadultaan niin merkittäviä valtakunnallisesti, että kyseinen kehittämistyö ja muutos edellyttää kärsivällisyyttä ja tulee olemaan pitkäkestoista.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta ja yhteistyö edellyttää edellä mainituin korostetuin tavoin tiedonvaihtoa sekä tiedonsaantia. Pääosin poliisilla on olemassa tarvittavat tiedonsaantioikeudet esimerkiksi poliisilain säännöksiin perustuen ja toimivat tiedonvaihtotavat -sekä kanavat avainyhteistyökumppanien kanssa (muun muassa Verohallinto ja ulosotto sekä syyttäjälaitos).

Edellä mainittu kansainvälisyysnäkökulma ja sen merkitys edellyttää kuitenkin tiedonvaihtosäännösten kehittämistä. Kansallisella tasolla haasteet kytkeytyvät esimerkiksi viranomaisten tai kunta- tai yksityisen sektorin kanssa tapahtuvaan oma-aloitteiseen tiedonvaihtoon. Tällä on merkitystä operatiivisen rikostorjuntatyön lisäksi erityisesti hallinnollisen rikostorjunnan vaikuttavuuteen. Ottaen huomioon edellä käsitellyn tilanteen operatiivisessa talousrikostorjuntatyössä, hallinnollisen rikostorjunnan täysimääräinen hyödyntäminen olisi perusteltua ja tärkeää. Lisäksi on huomioitava, että rikosoikeus on perusoikeuksiin puuttuvan luonteensa vuoksi keino, jota tulisi käyttää vasta viimeisenä mahdollisena vaihtoehtona (ultima ratio -periaate). Tämä korostaa osaltaan hallinnollisen rikostorjunnan tärkeyttä, ensisijaisuutta sekä käyttömahdollisuuksien lisäämistä osana käytettävissä olevaa keinovalikoimaa. Poliisihallitus osallistuu poikkihallinnolliseen työryhmään tiedonvaihdon kehittämiseksi

Poliisitarkastaja Mikko Kiiski

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 13.10.2023 klo 12:09. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Jakelu Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Tiedoksi Poliisihallitus/esikunta